

ARHIERATICON

ARHIERATICON

PUBLICAT CU BINECUVÂNTAREA
PREFERICITULUI PĂRINTE

DANIEL

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
ȘI CU APROBAREA SFÂNTULUI SINOD

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC
ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ
BUCUREȘTI - 2025

Redactor coordonator: ARHIM. CHIRIL LOVIN
Diortosire: ARHID. VLĂDUȚ-IULIAN ROȘU
Corectură: IOAN SANDU, ADINA NIȚU
Tehnoredactor: VIOLETA NEGREA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Arhieraticon / publicat cu binecuvântarea preafericitului
părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și
cu aprobarea Sfântului Sinod. - București : Editura
Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2025
ISBN 978-973-616-844-4

NOTĂ EDITORIALĂ*

Preoția sacerdotală veterotestamentară și preoția creștină

Preoția instituită de Mântuitorul Hristos este, fără de îndoială, împlinirea preoției levitice, veterotestamentare, rânduită de Dumnezeu prin Moise. Ea se numește levitică după seminția lui Levi, aleasă ca seminție preoțească, al cărei prim arhiereu a fost Aaron, fratele lui Moise. Cu toate acestea, cel dintâi chip al unui preot care se găsește în Sfânta Scriptură este Melchisedec, rege al Salemului, fiind numit „preot al Dumnezeului Celui Preaînalt”, la care Avraam a mers să ia binecuvântare după biruința asupra regelui Elamului și a aliaților săi (*Facerea* 14, 18-20). Chiar dacă personalitatea lui este mai puțin cunoscută, Sf. Apostol Pavel, îl prezintă ca fiind „fără tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavând nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții” (*Evrei* 7, 1-4), asemănându-se prin aceasta Fiului lui Dumnezeu, care ca Dumnezeu este fără mamă, iar ca om este fără de tată. Apostolul a văzut în preoția lui *prototipul preoției veșnice a Noului Testament*, întemeiată de Mântuitorul și prevestită de prorocul David, când a amintit: „Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec” (*Psalmul* 104, 4; *Evrei* 7, 21). Pentru că nimeni în istoria mântuirii până la Mântuitorul Iisus Hristos nu a mai avut o dublă calitate, de *preot și împărat* deopotrivă, persoana lui Melchisedec apare ca o *prefigurare a Marelui Arhiereu*, iar darurile de pâine și vin aduse de el la întâmpinarea lui Avraam reprezintă o *preînchipuire a jertfei euharistice*. De aceea, în gândirea Sfântului Apostol Pavel, preoția lui Melchisedec este superioară celei aaronice și, din acest motiv, el nu spune despre Mântuitorul Iisus Hristos că „este preot în veac după rânduiala lui Aaron”, ci „după rânduiala lui Melchisedec”. Ca preot, Melchisedec a prefigurat acea preoție ideală, a unei rânduiei spirituale și nu trupești sau ereditare, ca cea levitică.

Instituirea preoției sacerdotale veterotestamentare în persoana lui Aaron și a fiilor săi, precum și ritualul consacrării lor ne sunt prezentate în capitolul al optulea al cărții *Leviticului*. Printre prescripțiile privitoare la preoția levitică, nu se pot trece cu vederea unele amănunte din ritualul de consacrare a acestora, care se regăsesc formal în actuala rânduială a hirotoniei: *săvârșirea ceremoniei în fața comunității* (*Leviticul* 8, 3-4), *punerea mâinilor* (*Numeri* 8, 10; *Numeri* 27, 18) și *îmbrăcarea cu sfintele veșminte* (*Leviticul* 8, 7-13). Relația dintre preoția aaronică și preoția creștină este evidențiată de rugăciunea rostită la îmbrăcarea *epitrahilului*: „Binecuvântat este

* Redactată de Departamentul *Carte de cult*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.

Dumnezeu, Cel ce varsă harul Său peste preoții Săi, ca mirul pe cap, ce se pogoară pe barbă, pe barba lui Aaron, ce se pogoară pe marginea veșmintelor lui” (*Psalmul* 132, 2).

Sfânta Taină a Preoției a fost întemeiată de Însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos atunci când le-a spus Apostolilor Săi: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi...Luați Duh Sfânt! Căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate, și căroră le veți ține, ținute vor fi” (*Ioan* 20, 22-23). Plecând de la aceste cuvinte, Sf. Chiril al Alexandriei (†444) consemna următoarele: „Acum (în Ziua Învierii) Domnul a sfințit pe Apostoli (prin suflarea Duhului Sfânt asupra lor) ca păstori și învățători ai lumii și iconomi ai Tainelor Lui dumnezeiești și le-a poruncit să lumineze și strălucească în tot pământul de sub soare”¹, iar Sfântul Ioan Gură de Aur (†407) spunea: „Oamenii, care trăiesc pe pământ și locuiesc pe el, au primit îngăduința să administreze cele cerești și au o putere pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor. Nu s-a spus îngerilor, ci oamenilor: *Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer* (*Matei* 18, 18). Au și stăpânitorii pământului puterea de a lega; dar leagă numai trupurile. Puterea de a lega a preoților însă, leagă sufletele și străbate cerurile; Dumnezeu întărește sus în ceruri cele făcute de preoți jos pe pământ; Stăpânul întărește hotărârea dată de robi”².

Sfinții Apostoli și-au asumat misiunea de a vesti cuvântul lui Dumnezeu la toată făptura (*Matei* 28, 19-20), așezând prin cetăți preoți și episcopi, așa cum aflăm din cartea *Faptele Apostolilor*: „hirotonind preoți în fiecare Biserică, rugându-se cu postiri, încredințându-i pe ei Domnului, în Care crezuseră” (*Fapte* 14, 23), având grijă „să nu pună degrabă mâinile peste nimeni” (*1 Timotei* 5, 22) și să fie cu multă luare-aminte, deoarece *preoția este lucrarea Duhului Sfânt* (*Fapte* 20, 28). Același fapt este confirmat și de Sf. Clement Romanul (†99): „[Sfinții Apostoli n.n.] au așezat pe cei mai înainte pomeniți și au dat între timp lege ca, dacă vor adormi, alți bărbați încercați să le urmeze în slujirea/liturgia lor”³.

Demnitatea slujirii preoțești nu are echivalent pe pământ, preoții fiind cei ce nasc oameni pentru viața viitoare, „pricinuitoarii libertății celei adevărate și a înfierii prin har”⁴. De aceea, Sf. Ignatie Teoforul (†107) avea să spună: „preoția este lucrul cel mai înalt dintre toate cele bune între oameni și cine e nebun să se ridice împotriva ei necinstește nu un om, ci pe Dumnezeu și pe Hristos Iisus, Întâi-Născutul și Singurul Arhiereu al Tatălui prin fire”⁵. Marea demnitate și responsabilitate de a mărturisi, prin cuvânt și faptă, prin predică și slujire liturgică, prezența și lucrarea lui Hristos Arhiereul veșnic în Biserica Sa, explică astfel de ce episcopul a fost numit

¹ Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia Sf. Ioan*, în *PSB* vol. 41, Ed. IBMBOR, București, 2000, pp. 1154-1155.

² Sf. IOAN GURĂ DE AUR, „Tratatul despre preoție”, în vol. *Despre preoție*, Ed. IBMBOR, București, 1998, p. 65.

³ Sf. CLEMENT ROMANUL, „Epistola către Corinteni”, XLIV, în Diac. Ioan Ică jr., *Canonul Ortodoxiei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, pp. 412-413.

⁴ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, „Tratatul despre preoție”, p. 66.

⁵ Sf. IGNATIE TEOFORUL, „Către Smyrneni”, IX, 2, în *Canonul Ortodoxiei*, p. 455.

încă din primele veacuri ale Bisericii „om al lui Dumnezeu” (1 Timotei 6, 11), „slujitor al lui Hristos și iconom al tainelor lui Dumnezeu” (1 Corinteni 4, 1). Prin slujirea sa, episcopul se arată *împărțitor al darului paternității duhovnicești*. El nu oferă Bisericii doar fii, ci și părinți și păstori duhovnicești. Lucrarea arhierescă sfințitoare nu provine dintr-o putere omenească, ci își are originea în iubirea nemărginită a persoanelor Preasfintei Treimi (cf. Efeseni 5, 26; Evrei 2, 11), descoperită oamenilor de Hristos. De aceea, părintele Dumitru Stăniloae consemna că „episcopii, ca urmași ai Apostolilor, primesc de la Hristos Duhul Său, ca Hristos să săvârșească prin ei lucrarea Sa de sfințire și mântuire”⁶.

Hirotonia și hirotesia – etimologie, semnificație și importanță

Taina Preoției se acordă prin ceea ce numim astăzi *rânduiala hirotoniei*. La origine, cuvântul grecesc *cheirotonia* însemna *întinderea mâinilor* (de la *cheiros* = mână și *teino* = a întinde), dar și *votare* sau *alegere*, pentru că votarea sau alegerea cuiva se făcea de regulă prin *ridicarea sau întinderea mâinii*⁷. În Noul Testament, acest termen este folosit cu sensul de *a alege*, pe când intrarea în preoție (ceea ce se înțelege prin hirotonia de azi) era exprimată prin expresia *hē epithesis tōn cheirōn*, adică *punerea sau așezarea mâinilor* (cf. 1 Timotei 4, 14; 1 Timotei 5, 22; 2 Timotei 1, 6; Fapte 6, 6 și Fapte 13, 3). Tot în sensul de *alegere* se întâlnește și în *Didahia celor doisprezece Apostoli*, unde se precizează: „*Alegeți-vă/hirotoniți-vă* (gr. *cheirotoneōsate*) deci episcopi și diaconi vrednici de Domnul, bărbați blânzi și neiuibitori de arginți, adevărați și puși la încercare, căci ei împlinesc pentru voi slujirea profeților și învățătorilor”⁸. Cu același înțeles este utilizat și de Sf. Ignatie Teoforul: „Întrucât, potrivit rugăciunii și îndurării voastre (...) mi s-a vestit că Biserica din Antiohia Siriei e în pace, se cuvine ca voi, în calitate de Biserică a lui Dumnezeu, să *alegeți/hirotoniți* (gr. *cheirotoneōsai*) un episcop care să fie acolo un ambasador pe lângă Dumnezeu”⁹, dar și de *Constituțiile Sfinților Apostoli*: „Deci primul, eu, Petru, am rânduit să se *aleagă/hirotonească* (gr. *cheirotoneisthai*) episcop, așa cum am rânduit mai sus, un om care excelează și e ireproșabil în toate, ales de tot poporul”¹⁰. În *Epistola către Policarp*, episcopul Smyrnei, Sf. Ignatie Teoforul spune însă următoarele: „se cuvine, preafericite de Dumnezeu Policarpe, să aduni un sfat cu cuviință dumnezeiască și să *alegeți/hirotoniți* (gr. *cheirotoneōsai*), dacă aveți pe cineva foarte iubit și nezăbavnic, care să poată fi mesager a lui Dumnezeu; acesta să se învrednicească să meargă în Siria”¹¹, mai precis, Sf. Ignatie invită comunitatea din Smyrna să *hirotonească*, adică să *aleagă* pentru misiune un diacon în funcțiune, deja consacrat.

⁶ Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, Ed. IBMBOR, București, 2003, p. 245.

⁷ Pr. Ene BRANIȘTE, *Liturgica specială*, Editura Basilica, București, 2016, p. 538.

⁸ *Didahia celor doisprezece Apostoli*, XV, 1, în *Canonul Ortodoxiei*, p. 571.

⁹ Sf. IGNATIE TEOFORUL, „Către Filadelfieni”, X, 1, în *Canonul Ortodoxiei*, p. 451.

¹⁰ *Constituțiile Sfinților Apostoli*, VIII, IV, 2, în *Canonul Ortodoxiei*, p. 738.

¹¹ Sf. IGNATIE TEOFORUL, „Către Policarp, episcopul Smyrnei”, VII, 2, în *Canonul Ortodoxiei*, p. 458.

Așadar, sensul primar al lui *cheirotonia* este acela de *alegere*. El a început să devină sinonim cu *preoția* începând cu secolul al IV-lea, așa cum dă mărturie cuvintele Sf. Ioan Gură de Aur din *Omilia XIV la Faptele Apostolilor*: „aceasta este *hirotonia*: se pune mâna bărbatului, dar Dumnezeu lucrează totul și mâna Lui e aceea care se atinge de capul celui ce se hirotonește, dacă se hirotonește cum se cuvine”¹². Pentru că alegerea era confirmată prin punerea mâinilor episcopului asupra celui ales, cu timpul, termenul de *hirotonie* s-a impus în denumirea ceremoniei religioase a investirii candidaților la preoție, slujbă a cărui punct central este, astăzi ca și în trecut, punerea mâinilor episcopului asupra celui ales și invocarea harului Sfântului Duh. Așa cum am amintit anterior, punerea sau așezarea mâinilor era un ritual practicat și în cultul Vechiului Testament. Astfel erau consacrați, de pildă, leviții Legii Vechi (*Numeri* 8, 10; *Numeri* 27, 18), în acest fel a fost consacrat Iosua ca succesori al său la conducerea poporului de către Moise însuși (*Deuteronom* 24, 9). Biserica a preluat această practică ca ritual de consacrare sau ca semn al transmiterii unei slujiri religioase și al harului special necesar pentru împlinirea ei (*Fapte* 6, 6; *2 Timotei* 1, 6; *1 Timotei* 4, 14). Prin *hirotonie* înțelegem astăzi, deci, taina prin care cineva primește darul și demnitatea uneia din cele trei trepte ale preoției, adică: diaconia, preoția sau arhieria.

Hirotesia este cuvânt de origine tot grecească și înseamnă *punerea mâinilor* (de la *cheiros* = mână și *tithēmi* = a pune)¹³. La început, desemna același lucru pe care îl înțelegem în prezent prin *hirotonie*, adică *împlinirea ritualului de consacrare într-o treaptă clericală*, ritual care avea de fapt două etape: a. *alegerea prin vot sau hirotonia* și b. *consacrarea prin punerea mâinilor sau hirotesia*¹⁴. De aceea în multe din documentele istorice sunt consemnate fie *hirotonia*, fie *hirotesia* în episcop, preot, diacon. Ba mai mult decât atât, cuvântul *hirotonie* este utilizat și atunci când este menționată consacrarea unui candidat într-un ordin al clerului inferior (*citeț, cântăreț sau ipodiacon*), pentru că și ei erau aleși prin vot de către popor. Prin urmare, un termen era folosit în loc de altul pentru a desemna în esență același ritual. Astăzi însă, prin *hirotesie* se înțelege rânduiala de slujbă prin care un candidat este fie înaintat într-una dintre treptele clerului bisericesc inferior (*citeț, cântăreț sau ipodiacon*), fie primește unul din rangurile onorifice care se acordă clerului pentru merite deosebite pe tărâmul activității pastorale (*arhidiacon, duhovnic, sachelar, iconom, iconom, iconom-stavrofor, protosinghel, arhimandrit, ș.a.*), fie înaintarea într-o slujire bisericască administrativă (*stareț sau egumen, protoiereu ș.a.*). Așadar, între *hirotonie* pe de o parte și *hirotesie* pe de altă parte, există o deosebire de esență. Hirotonia este o Taină, iar hirotesia este o ierurgie. De aceea, hirotoniile se săvârșesc numai în altar, iar hirotesile în afara altarului.

¹² Sf. IOAN GURĂ DE AUR, „Omilia XIV la Fapte”, PG 60, 116.

¹³ Pr. Ene BRANIȘTE, *Liturgica specială*, pp. 337-338.

¹⁴ Nikolai AFANASIEV, *Ekklesiologia vstuplenia v klir (Eclesiologia intrării în cler)*, Ed. Zadruga, Kiev, 1997, pp. 10-12.

Primirea veșmintelor liturgice – momentul finalizării hirotoniei

Pe lângă *punerea mâinilor* episcopului, ritualul de hirotonie al celor trei trepte preoțești (sacerdotale) cuprinde în încheiere *primirea veșmintelor liturgice*¹⁵ din mâna arhierelui. Integrarea veșmintelor în ritualul de hirotonie este consemnată pentru prima dată în Codexul *Barberini gr. 336* (sec. VIII)¹⁶, însă cu siguranță practica este mai veche. **Veșmintele primite de diacon sunt în număr de trei: stiharul, orarul** (acestea două sunt primite încă din timpul hirotesiei în ipodiamon) și *mâneculele*. *Stiharul*, comun celor trei trepte preoțești, arată „felul de viață luminoasă al slujitorului”¹⁷, „imaculatul ordinului sacerdotal, pentru a cărui puritate sacerdotul se învrednicește de har”, dar și „imaculatul ordinelor îngerești”¹⁸. Șnururile (gr. *lōria*) din dreptul mânecilor lui amintesc de „legătura lui Hristos, care, după ce L-au legat, L-au trimis la arhierul Caiafa și Pilat”, dar și de „sângele care a curs din coasta lui Hristos pe Cruce”¹⁹. În vechime, *stiharul* prezenta pe suprafața lui niște dungii de culoare roșie sau purpurie, numite *clavi*, care erau asociați cu îmbrăcămintea senatorilor, prezența lor pe *stiharele* clericilor arătând de fapt poziția lor socială deosebită. Comentatorii bizantini au atribuit acestora un simbolism, asociindu-i cu fie cu „sângele lui Hristos”, „darurile învățăturilor” sau fie cu „râurile de apă vie”, în sensul cuvintelor Mântuitorului: *Cine crede în Mine râuri de apă vie vor curge din pântecele lui* (Ioan 7, 38)²⁰. Referitor la *stiharul arhierelui*, Sf. Simeon al Tesalonicului (+1429) preciza că el este fie alb și arată „lumina și puritatea lui Dumnezeu și faptul că a creat și a asumat curată și firea noastră”, fie purpuriu și „este așa din pricina Pătimirii, întrucât Cuvântul și-a vărsat sângele Lui din pricina noastră”²¹.

Orarul, numit și „veșmântul treptei” diaconești, se confecționa la bază din in, culoarea lui consacrată fiind cea albă, ceea ce a dus la asocierea lui constantă cu „aripile subțiri ale îngerilor”²². Așadar, prin slujirea lor în Liturghie, diaconii se asemănă acestora, iar legătura lor cu ordinele îngerești este evidențiată și prin imprimarea pe *orar* a cuvintelor *Sfânt! Sfânt! Sfânt!*, așa cum îngerii Îl slăvesc pe Dumnezeu în

¹⁵ Această secțiune reprezintă o sinteză a simbolismului veșmintelor liturgice prezentate în: Arhid. Vlăduț-Iulian ROȘU, „Simbolismul veșmintelor liturgice în comentariile liturgice bizantine”, în: *Glasul Bisericii*, 1-3 (2021), pp. 91-169.

¹⁶ Stefano PARENTI, Elena VELKOVSKA, *L' Euologio Barberini gr. 336*, C.L.V. – Edizioni Liturgiche, Roma, 1995, pp. 177-180.

¹⁷ Sf. GHERMAN AL CONSTANTINOPOLULUI, *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, trad. de Nicolae Petrescu, Editura Anastasia, București, 2000, p. 22.

¹⁸ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Tâlcuire privitoare la templul sfânt și Liturghie*, în Diac. Ioan I. ICĂ jr., *De la Dionisie Areopagitul la Simeon al Tesalonicului. Integrala comentariilor liturgice bizantine*, Ed. Deisis, Sibiu, 2012, pp. 376-377.

¹⁹ Sf. GHERMAN AL CONSTANTINOPOLULUI, *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, p. 22.

²⁰ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, în *Integrala comentariilor liturgice bizantine*, p. 403.

²¹ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, p. 403.

²² Sf. ISIDOR PELUSIOTUL, *Epistole*, vol. 1, trad., introducere și note de pr. Nicușor Morlova, Ed. Egumenița, Galați, 2013, pp. 113-114.

viziunea profetului Isaia (cf. *Isaia* 6, 3)²³. Totodată, *orarul* arată „smerenia Domnului, atunci când a spălat picioarele ucenicilor”, iar cele două părți ale lui simbolizează „unitatea dintre cele două Testamente”²⁴. *Mânecuțele*, care sunt și ele comune celor trei trepte ale preoției, semnifică „lucrarea atotefăcătoare a lui Dumnezeu și că Iisus a lucrat El însuși prin mâinile Lui jertfa sfântă a propriului Său Trup și Sânge”, dar și „lanțurile de la mâinile Mântuitorului, cu care legat fiind, a fost dus la Pilat” (cf. *Matei* 27, 2)²⁵.

Veșmintele preoțești sunt în număr de cinci: *stiharul*, *epitrahilul*, *brâul*, *mânecuțele* și *felonul*. Potrivit Sf. Simeon al Tesalonicului sunt cinci „căci cinci sunt simțurile desăvârșite al trupului și cinci puterile sufletului, pe care preotul le sfințește botezând și sfințind pe om prin cuminecare”²⁶. După rugăciunile de consacrare, noului preot hirotonit din diacon, i se ia *orarul* rămânând cu *stiharul* și *mânecuțele* și i se așază pe gât *epitrahilul*. Acesta semnifică pe de o parte „fâșia sau legătura cu care Mântuitorul a fost târât în fața arhierilor Ana și Caiafa” (cf. *Ioan* 18, 12), *trestia* oferită în semn de batjocură (cf. *Matei* 27, 29), fie *Crucea Răstignirii* purtată pe umeri de Mântuitorul Hristos²⁷. Theodor Balsamon (†1199) l-a asociat cu *bățul de trestie* sau *flagelul* cu care a fost biciuit Acesta²⁸. Legătura dintre *epitrahil* și Pătimirile lui Hristos este evidențiată și de cea mai veche rugăciune la îmbrăcarea *epitrahilului*, diferită de cea din uzul curent, consemnată de Codexul *Patmos* 719: „Împletind o coroană de spini, i-au pus pe gât un jug al neprihănirii și, legându-L, L-au dus și L-au predat guvernatorului Ponțiu Pilat”²⁹. Totodată, el arată „harul luminător al Duhului, care coboară de sus de la Tatăl luminilor (cf. *Iacov* 1, 17) prin Fiul întrupat în Duhul. De aceea, punându-l în jurul capului, arhierul și preotul spun: *Binecuvântat este Dumnezeu, Cel ce varsă harul Său peste preoții Săi* (cf. *Psalmul* 132, 2), și orice preot și arhieru îl are în folosință la orice sfântă slujbă”³⁰. *Epitrahilul* este strâns de *brâu* și arată prin aceasta „pedepsirea poftelor trupești, potrivit poruncii inspiratului Pavel care-i poruncește lui Timotei: *Nu fi cu negrijă față de darul harului care este în tine* (1 *Timotei* 4, 14)”³¹, dar și „tăria care vine de la Dumnezeu, lucru de care dă mărturie rugăciunea, căci încingându-se spune: *Binecuvântat este Dumnezeu, Cel ce mă încinge cu putere* (*Psalmul* 17, 35)”³².

²³ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Tâlcuire privitoare la templul sfânt și Liturghie*, p. 377.

²⁴ Sf. SOFRONIE AL IERUSALIMULUI, *Commentarius Liturgicus*, PG 87/3, 3987.

²⁵ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Tâlcuire privitoare la templul sfânt și Liturghie*, p. 378.

²⁶ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, p. 407.

²⁷ Sf. GHERMAN AL CONSTANTINOPOLULUI, *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, pp. 22-23.

²⁸ THEODOR BALSAMON, *Meditata*, în PG 138, 1028.

²⁹ Codexul *Patmos* 719, în Aleksei DMITRIEVSKII, *Opisanie litugicheskikh rukopisei*, vol. II, Hildesheim, Ed. G. Olms, 1965, p. 171.

³⁰ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Tâlcuire privitoare la templul sfânt și Liturghie*, pp. 377-378.

³¹ Sf. NICOLAE CABASILA, *Despre sfintele veșminte și riturile celebrate în Dumnezeiasca Liturghie*, în *Integrala comentariilor liturgice bizantine*, p. 339.

³² Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, p. 405.

La final, preotul este înveșmântat cu *felonul* care simbolizează „haina purpurie pe care impioșii batjocoritori I-au adus-o lui Iisus”³³. Astfel, purtarea lui este pe de-o parte semn al comuniunii slujitorilor cu Domnul Iisus, iar pe de altă parte, el simbolizează și „haina lungă a Botezului”, întrucât slujitorul, ca orice alt creștin, este împodobit cu harul sfințitor al Botezului. De aceea, în lucrarea *Despre Ierarhii*, Cuviosul Grigorie Sinaitul (†1346) avea să spună că *felonul* este „un simbol al stării ierarhice și al unui suflet curat, simplu, liber de patimi și luminos”³⁴. Referitor la legătura *felonului* cu haina Botezului, Sf. Simeon al Tesalonicului completa că el reprezintă „harul proniator, străjuitor și susținător al lui Dumnezeu, din pricina căruia a fost văzut ca și noi și a răbdat pătimirile”³⁵.

Veșmintele arhieresti sunt în număr de nouă: *stiharul*, *epitrahilul*, *brâul*, *mânecutele*, *epigonatul*, *sacosul*, *omoforul*, *mitra* și *mantia*, la care se adaugă o serie de însemne asociate cu vestimentația liturgică și anume: *engolpionul*, *crucea pectorală*, *cârja arhierască*, *dichero-tricherele* și *vulturii*. Numărătoarea Sf. Simeon al Tesalonicului se oprește însă la șapte veșminte, fără a include *mitra* – care la începutul secolului al XV-lea era o raritate – și *mantia* – care avea caracter ceremonial, nefiind întrebuințată la Sfânta Liturghie. Potrivit acestuia, „sunt șapte din pricina celor șapte lucrări ale Duhului (...) toate împreună arată înomenirea lui Hristos, și fiecare înseamnă câte un detaliu particular din cele ale înomenirii Lui”³⁶. Așadar, Sf. Simeon insistă asupra numărului de șapte din două motive: pe de-o parte pentru că episcopul are *deplinătatea harului*, sau mai bine zis *deplinătatea puterii slujitoare*, și pe de altă parte că, prezența episcopului în Liturghie semnifică în chip tainic prezența lui Hristos Însuși, care întrupându-se, a viețuit printre oameni.

În vechime, *epigonatul* era o prerogativă exclusiv episcopală, însă în prezent purtarea lui este îngăduită și unora dintre preoți, care primesc din partea episcopului locul acestei demnități. El simbolizează pe de o parte, „ștergarul” (gr. *lention*) folosit de Mântuitorul Hristos la spălarea picioarelor ucenicilor (cf. *Ioan* 13, 4-5), precum și cel cu care Pilat și-a șters mâinile sale, atunci când și-a spălat mâinile în fața mulțimii, ca semn al nevinovăției (cf. *Matei* 27, 24)³⁷, iar pe de altă parte, pentru că aspectul său este cel al unei „spade” a fost asociat cu „sabia Duhului”, după cuvintele Sf. Apostol Pavel din *Efeseni* 6, 17³⁸. De aceea, în limba slavonă, *epigonatul* poartă numele și de *pálica*, adică *armă* sau *pumnal*. Episcopul, ca suprem conducător al comunității, este mereu „înarmat” duhovnicește pentru a-și apăra credincioșii de răul din lume și, totodată, pregătit să taie rădăcina păcatului atunci când sufletele lor sunt în primejdie.

³³ Sf. GHERMAN AL CONSTANTINOPOLULUI, *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, pp. 21-22.

³⁴ Sf. GRIGORIE SINAITUL, *Despre cele patru ierarhii*, în *Integrala comentariilor liturgice bizantine*, p. 331.

³⁵ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, p. 405.

³⁶ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, p. 403.

³⁷ Sf. GHERMAN AL CONSTANTINOPOLULUI, *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, p. 24.

³⁸ Sf. NICOLAE CABASILA, *Despre sfintele veșminte*, p. 340.

La hirotonie, episcopul primește în locul *felonului* obișnuit, *sacosul*. Asemănător *felonului*, el semnifică „mantaua Pătimirii, dar și harul proniator, străjuitor și susținător al lui Dumnezeu, din pricina căruia a fost văzut ca și noi și a răbdat pătimirile”³⁹. Prin urmare, *sacosul* reprezintă semnul umilinței, care să îi aducă permanent aminte arhierelui de momentul batjocurii suferite de Mântuitorul Hristos. În trecut, *sacosul* nu avea mâneci, arătând prin aceasta libertatea de mișcare a harului prezent în episcop, „puterea care învăluie și conține toate”⁴⁰. Spre deosebire de *felon*, *sacosul* nu este un veșmânt care poartă în el doar marca smereniei, ci și pe cea a autorității duhovnicești și conducătoare. Autoritatea duhovnicească se manifestă prin puterea episcopului de a lega și dezlega prin harul lui Dumnezeu și, în mod mai evident, prin administrarea Tainei Hirotoniei. De aceea, „puterea care învăluie și conține toate”, nu este altceva decât prezența și lucrarea permanentă a Duhului Sfânt în episcop, putere pe care episcopul o trimite mai departe viitoarelor generații de diaconi, preoți și episcopi. Totodată, nu putem scăpa din vedere rolul episcopului în conducerea Bisericii sale. În acest sens, autoritatea conducătoare nu trebuie înțeleasă ca una specifică unui suveran care emite o comandă, ci pe cea a unui părinte care îi îndrumă permanent pe preoții și credincioșii săi pe calea mântuirii.

După *sacos*, noul episcop hirotonit primește *omoforul*, numit și „veșmântul treptei” arhiereschi. Cea mai amplă semnificație a acestuia este oferită de Sf. Isidor de Pellusium (+449) în veacul al V-lea: „*omoforul* episcopului, care este făcut din lână și nu din in, simbolizează blana oii pe care a căutat-o Domnul când s-a pierdut și a luat-o pe umerii Săi (cf. *Luca* 15, 5; *Ioan* 19, 23). Pentru că episcopul, reprezentându-L pe Hristos, săvârșește lucrarea Lui și arată către toți prin veșmântul său că este imitator fidel al Bunului și Marelui Păstor și că a fost așezat acolo pentru a ridica păcatele turmei sale. Și fii atent cu strictețe! Când adevăratul Păstor vine în Persoană, prin deschiderea închinatelor Evanghelii, episcopul se ridică și scoate veșmântul care simbolizează imitarea, arătând astfel că Însuși Domnul este prezent, Arhipăstorul vredniciei episcopale, Dumnezeu și Stăpânul”⁴¹. Această viziune cu privire la poziția episcopului în Liturghie a dominat mistagogia bizantină și postbizantină. Atunci când episcopul săvârșește serviciul divin, el liturghisește în calitate de reprezentant al lui Hristos, un rol exprimat prin purtarea *omoforului*, simbol al autorității sale. Lucrarea episcopului este pusă în umbră în momentul în care au loc citirile nou testamentare, întrucât în chip tainic Însuși Hristos – Cuvântul – este prezent în Liturghie, episcopul fiind asemenea tuturor celorlalți credincioși, care ascultă și primesc cuvântul Evangheliei Sale. Hristos este Adevăratul Săvârșitor al Liturghiei, și de aceea, având această conștiință, episcopul înlătură *omoforul* de pe umerii săi.

³⁹ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, p. 405.

⁴⁰ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Tâlcuire privitoare la templul sfânt și Liturghie*, p. 379.

⁴¹ Sf. ISIDOR PELUSIOTUL, *Epistole*, vol. 1, p. 113.

După *omofor*, noul episcop hirotonit primește cele două insigne specifice, *crucea pectorală* și *engolpionul*, care reprezintă împreună „pecetea și mărturisirea credinței care iese din inima episcopului sau preotului”⁴². La final, este așezată pe capul episcopului *mitra*, care întruchipează fie „cununa de spini a Mântuitorului Hristos” (cf. *Matei* 27, 29), fie „năframa pusă pe capul Mântuitorului” înainte de așezarea Sa în mormânt (cf. *Ioan* 20, 7). Această „cunună de spini”, pe care Mântuitorul a purtat-o până la capătul pătimirilor Sale, este, totodată, și „semnul demnității Lui împărătești”, iar „acea mahramă așezată pe capul Mântuitorului la punerea în mormânt și găsită mai apoi de Apostoli”⁴³, semn al Învierii și al triumfului lui Hristos asupra morții și a păcatului. Așadar, episcopul trebuie să își amintească permanent că nu poartă o cunună a slavei lumești, ci una a jertfei și a muceniciei, având ca scop ultim – asemenea Mântuitorului – mântuirea oamenilor.

După înmânarea veșmintelor și ornatelor episcopale, noul episcop este invitat să binecuvânteze poporul cu *dichero-tricherele*. *Dicherul* arată unirea celor două firi ale Mântuitorului, *tricherul* arată unitatea Treimii, iar lumina lor reprezintă „făclia” permanent aprinsă a rugăciunii stăruitoare din timpul Liturghiei, atât din partea arhierelui, cât și din partea poporului, după cum spunea și Sf. Simeon al Tesalonicului, episcopul „pecetluiește poporul rugându-se pentru popor așa cum a cerut și el rugăciune de la toți; de aceea poporul nu spune acum *Doamne, miluiește*, ci *Întru mulți ani*, rugându-se ca el să-și ducă la bun sfârșit calea în jertfa liturgică și să rămână mult timp în arhierie”⁴⁴.

La finalul Sfintei Liturghii și după ce toți arhierii s-au dezbrăcat de veșmintele lor, ies cu toții în mijlocul bisericii, iar arhierel-protos care a oficiat hirotonia înmânează episcopului nou-hirotonit *mantia* și *cârja arhierescă*. În perioada bizantină, acest fapt era săvârșit de către împăratul însuși, care înmâna episcopului însemnele autorității, gest care marca legitimarea episcopilor nu doar ca slujitori ai Bisericii, ci și ca demnitari ai statului⁴⁵. Mai întâi, episcopul primea Taina Hirotoniei și veșmintele liturgice specifice trepteii, ca semn al autorității sale religioase asupra credincioșilor, iar mai apoi împăratul îi acorda sau trimitea în dar însemnele demnității seculare. De aceea, *mantia*, la bază o piesă de vestimentație imperială, este și singurul veșmânt arhieresc care nu are o rugăciune la îmbrăcarea ei. Totuși, ca și în cazul celorlalte piese de vestimentație liturgică, s-a atribuit câte o semnificație fiecărui element component. Așadar, „râurile” ei închipuie „diferitele mișcări ale învățaturii care izvorăsc din cele două Testamente, cel Vechi și cel Nou”⁴⁶, însă acestea se numesc așa și „din pricina cuvântului Mântuitorului din Evanghelie care zice: *Cine*

⁴² Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, p. 404.

⁴³ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Tâlcuire privitoare la templul sfânt și Liturghie*, p. 380.

⁴⁴ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Tâlcuire privitoare la templul sfânt și Liturghie*, p. 389.

⁴⁵ Ruth MACRIDES, J.A. MUNITIZ, Dimiter ANGELOV (eds.), *Pseudo-Kodinos and the Constantinopolitan Court: Offices and Ceremonies*, Ashgate Publishing Limited, Farnham, 2013, pp. 260-261.

⁴⁶ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, p. 403.

crede în Mine râuri de apă vie vor curge din pântecele lui (cf. Ioan 7, 38)⁴⁷. Aceste „râuri” la care face referire și Evanghelia, nu sunt altceva decât energiile sau lucrările Duhului Sfânt, de la Care omul a primit harul, acest har făcând „să curgă din inimile credincioșilor râurile darurilor Lui”⁴⁸. „Tăblițele” de la încheietori simbolizează la rândul lor legătura dintre cele două Testamente, precum și „cunoașterea Evangheliei lui Hristos, pe care a primit-o deschisă pe capul său când a fost hirotonit, cunoaștere deschisă în pieptul său inima lui”⁴⁹. *Cârja arhierească* arată „autoritatea Duhului și puterea de a sprijini poporul, de a-l păstori și călăuzi, de a-i pedepsi pe cei neascultători și a-i aduna la sine însuși pe cei de departe”; *ancorele* acesteia (șerpilor) semnifică „alungare pe cei sălbatici și vătămători [Bisericii n.n.]”, iar Crucea lui Hristos din capătul acesteia reprezintă „trofeul în care suntem și biruitori, suntem sprijiniți, călăuziți, păstoriți, pecetluiți, povățuiți și trași spre Hristos omorându-ne patimile, îi alungăm pe vrăjmași și suntem păziți din toate părțile”⁵⁰.

Noua ediție a *Arhieraticonului*

Ediția de față reprezintă o revizuire riguroasă, precum și o îmbogățire și completare a vechiului *Arhieraticon*, tipărit acum aproape trei decenii, în anul 1993. Astfel, în ceea ce privește conținutul lui, s-au adăugat o serie de rânduieli, rugăciuni și îndrumări pe care ediția anterioară din 1993 nu le includea: *Rânduiala Sfintei Împărtășiri*; *Stihurile Paștilor*; *Isodicoanele sau stihurile ce se cântă la praznicele împărtășești*; *Rugăciuni felurite (Rânduiala binecuvântării colivei; Rugăciune la binecuvântarea salciei; Rugăciune la binecuvântarea pâinii care se numește în popor Paști; Rugăciune la binecuvântarea cărnurilor, în sfânta și luminata Duminică a Paștilor; Rugăciune la binecuvântarea brânzei și a ouălor, în sfânta și luminata Duminică a Paștilor; Rugăciune la gustarea strugurilor, în ziua de 6 august; Rugăciune când se aduce pârga de poame; Rugăciunea pe care o citește arhiereul sau preotul pentru iertarea tuturor păcatelor celor de voie și celor fără de voie și pentru tot jurământul și blestemul; Rugăciunile de iertare a celor adormiți în Domnul); Rânduiala întronizării ierarhilor; Rugăciunea de binecuvântarea a paracliserului; Hirotesia (proto-) psaltului sau a cântărețului bisericesc; Rânduiala binecuvântării iconarilor sau a pictorilor bisericești; Rugăciune de binecuvântare a celui ce intră în orice slujire a Bisericii; Aspecte pe care trebuie să le aibă în vedere preotul paroh la sfințirea unei biserici; Rânduiala care se face la punerea temeliei bisericii și la înfigerea crucii; Rânduiala așezării Sfintei Cruci pe acoperișul bisericii; Rânduiala binecuvântării și sfințirii clopotului; Rânduiala ce se face la deschiderea bisericii în care s-a întâmplat de a murit vreun om sau vreo vită, ori a fătat aceasta; Rugăciuni la deschiderea bisericii pângărite de păgâni sau ere-*

⁴⁷ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Tâlcuire privitoare la templul sfânt și Liturghie*, p. 377.

⁴⁸ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, pp. 403-404.

⁴⁹ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, p. 403.

⁵⁰ Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre Sfânta Liturghie*, p. 404.

tici; Rânduiala ce se săvârșește când acoperămintele Sfintei Mese sunt vechi sau au putrezit; Rânduiala binecuvântării unui altar de vară; Rânduiala slujbei ce se face la deschiderea bisericii căreia i s-a făcut vreo reparație la exterior; Otpusturi; Tabel privind modul în care se pot utiliza mantia și mitra sau mantia și camilafca; Tabel privind modalitatea folosirii veșmintelor de culori diferite în timpul serviciilor religioase. **Totodată, spre deosebire de ediția precedentă, care cuprindea doar textul Dumnezeieștii Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur, în cea de față au fost incluse atât Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, cât și cea a Darurilor Înainte-Sfințite.**

În retipărirea lui, s-a ținut cont de îndreptările aduse în ultimii ani textelor liturgice. Atât consultarea celor mai recente ediții grecești ale textelor liturgice tipărite de Patriarhia Ecumenică și Biserica Greciei, cât și practica slujbelor cu arhiereu satornicită în decursul timpului în Biserica Ortodoxă Română au constituit două repere fundamentale în pregătirea acestuia. Așadar, s-au avut în vedere vechile versiuni ale *Arhieraticonului* în limba română precum: *Slujebnicul Mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei* (București, 1688, ediție trilingvă: greacă, slavonă și română), *Arhieraticonul* lui Axinte Uricarul (Iași, 1705), *Hirotesieriu și hirotonieriu*, al lui Andrei Șaguna (Sibiu, 1861), *Rânduiala hirotonirei noului episcop*, a lui Andrei Șaguna (Sibiu, 1865), *Arhieraticon* (București, edițiile din 1890, 1899, 1926, 1976, 1993), care au fost studiate, comparate și cercetate în amănunt.

Așa cum s-a încercat și în ultima ediție tipărită a *Liturghierului*, s-au evitat arhaismele greu de înțeles astăzi, neologismele, dar și unele cuvinte transliterate din limba greacă. Un astfel de termen, care era întâlnit destul de des în vechea ediție a *Arhieraticonului*, este cuvântul *a (se) prohirisi*. Corespondentul lui în limba greacă veche este verbul *procheirizo/procheirizomai*, prin care se înțelegea la bază acțiunea de a împinge cu mâna, a pune în mână, a alege din (cu mâna). Începând cu Antichitatea târzie e utilizat în textele patristice cu sensul de a promova, a înainta și tot cu acest sens se găsește și în varianta latină a rugăciunii „Dumnezeiescul Har...” din *Evhologhionul* lui *Jacobus Goar* (Paris, 1647), care îl traduce prin verbul *promoveo, -ere*, adică a promova, a avansa⁵¹. Lipsa lui *a promova* din vechile edițiile ale *Arhieraticonului* românesc se explică prin faptul că, acesta, deși este un termen latin, el este de fapt un neologism provenit în limba română pe filiera limbii franceze. Având în vedere că, în cazul hirotoniei în diacon, preot și episcop, nu este vorba despre o simplă promovare, ci despre o consacrare liturgică, s-a considerat mai potrivită utilizarea verbului *a orându* (apropiat ca sens de lat. *ordino, -are*, de la care provin eng. *ordination*, fr. *l'ordination*, it. *l'ordinazione*, sp. *la ordenación*, ger. *die Ordination*). În rânduiala hirotesiiilor însă, acolo unde termenul *procheirizo/procheirizomai* este întâlnit, a fost redat prin verbul *a înainta*, deoarece contextul rugăciunii face referire la *îmăintarea* sau *promovarea* (în rang) a slujitorilor și nu la consacrarea lor.

⁵¹ Jacobus GOAR, *Euchologion sive Rituale Graecorum complectens ritus et ordines divinae liturgiae*, Paris, 1647, p. 250.

Sperăm ca prezenta ediție a *Arhieraticonului* să fie de folos atât ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, cât și colaboratorilor apropiați ai acestora, preoți și diaconi, întrucât conține prevederi și indicații tipiconale clare pentru toți participanții la slujirea arhierască (arhidiacon, al doilea diacon, al treilea diacon, primul preot, al doilea preot, preotul care face proscomidia etc.). Totodată, ediția de față a fost împodobită cu frontispicii și ilustrații grafice noi, realizându-se astfel una specială, de colecție.

„Arhieriei Tăi, Doamne, se vor îmbrăca întru dreptate și cuvioșii Tăi întru bucurie se vor bucura” (Psalmul 131, 9).

CUPRINS

Notă editorială	5
Liturghia arhierescă	17
Tipicul slujbei Dumnezeieștii Liturghii cu arhieru	19
Dumnezeiasca Liturghie a celui între Sfinți Părintelui nostru Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului	31
Învățătura despre Dumnezeiasca Liturghie a celui între Sfinți Părintelui nostru Vasile cel Mare	82
Dumnezeiasca Liturghie a celui între Sfinți Părintelui nostru Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareei Capadociei	85
Învățătura despre Dumnezeiasca Liturghie a Darurilor Înainte-Sfințite	142
Dumnezeiasca Liturghie a Darurilor înainte-sfințite, numită și a Sfântului Grigorie Dialogul	149
Slujirea arhierelui la Vecernie	185
Slujirea arhierelui la la Litie	193
Slujirea arhierelui la Utrenie	196
Rânduiala Sfintei Împărtășiri	204
Rugăciunile de mulțumire după Dumnezeiasca Împărtășire	226
Stihurile Paștilor	231
Isodicoanele sau stihurile ce se cântă la praznicele împărătești	232
Rugăciuni felurite	234
Rânduiala binecuvântării colivei	234
Rugăciune la binecuvântarea salciei	235
Rugăciune la binecuvântarea pâinii, care se numește în popor „Paști”	236
Rugăciune la binecuvântarea cărnurilor, în Sfânta și luminata Duminică a Paștilor	237
Rugăciune la binecuvântarea brânzei și a ouălor, în Sfânta și luminata Duminică a Paștilor	238
Rugăciune la gustarea strugurilor, în ziua de 6 august	238

Rugăciune când se aduce pârga de poame	239
Rugăciunea pe care o citește arhiereul sau preotul, pentru iertarea tuturor păcatelor celor de voie și a celor fără de voie și pentru tot jurământul și blestemul	240
Rugăciune de iertare a celor adormiți în Domnul	242
Alta rugăciune de iertare	243
Alta rugăciune de iertare care se adaugă la slujba înmormântării ...	244
Rânduiala hirotoniilor și hirotesiilor	245
Hirotesia citețului	247
Hirotesia ipodiaconului	251
Hirotonia diaconului	254
Hirotonia preotului	259
Hirotonia arhiereului	265
Anunțarea și chemarea candidatului	265
Cercarea (examinarea) și desemnarea candidatului	269
Hirotonia propriu-zisă	279
Rânduiala întronizării ierarhilor	286
Rânduiala hirotesiilor celor ce primesc ranguri sau distincții onorifice bisericești	291
Hirotesia arhidiaconului	291
Hirotesia duhovnicului	293
Hirotesia sachelarului	296
Hirotesia iconomului	298
Hirotesia iconomului stavrofor	300
Hirotesia protopopului (protoiereului)	302
Hirotesia eclesiarhului sau iconomului, la mănăstiri și catedrale	304
Hirotesia singhelului, protosinghelului și arhimandritului	307
Hirotesia starețului	309
Alte rugăciuni și rânduiele	313
Bindecuvântarea paraclisierului	313
Hirotesia (proto-) psaltului sau a cântărețului bisericesc	314
Rânduiala bindecuvântării iconarilor sau a pictorilor bisericești	316
Rugăciune de bindecuvântare a celui ce intră în orice slujire a Bisericii	318
Târnosirea sau Slujba sfințirii bisericii	319
Târnosirea sau Slujba sfințirii bisericii	321
Pregătiri necesare pentru sfințirea bisericii noi	360
Rezumatul tipicului la sfințirea unei biserici	361

Aspecte pe care trebuie să le aibă în vedere preotul paroh la sfințirea unei biserici	363
Slujba de sfințire a picturii sau a catapetesmei	366
Rânduiala care se face la punerea temeliei bisericii și la înfigerea crucii	374
Rânduiala așezării Sfintei Cruci pe acoperișul bisericii	393
Rânduiala binecuvântării și sfințirii clopotului	397
Rânduiala slujbei ce se face la deschiderea bisericii căreia i s-a făcut vreo reparație înăuntru	406
Rânduiala ce se face la deschiderea bisericii în care s-a întâmplat de a murit vreun om sau vreo vită, ori a făcut aceasta	412
Rugăciuni la deschiderea bisericii pângărite de păgâni sau eretici	413
Rânduiala sfințirii Antimiselor	415
Rânduiala ce se săvârșește când acoperămintele Sfintei Mese sunt vechi sau au putrezit	426
Rânduiala binecuvântării unui altar de vară	428
Rânduiala slujbei ce se face la deschiderea bisericii căreia i s-a făcut vreo reparație la exterior	436
Rânduiala slujbei, seara, în ajunul tânosirii	438
Sfințirea Marelui Mir	453
Prepararea Marelui Mir	455
Rânduiala sfințirii Marelui Mir în Sfânta și Marea Joi	465
Otpusturi	511
Tabel privind modul în care se pot utiliza mantia și mitra sau mantia și camilafca	517
Tabel privind modalitatea folosirii veșmintelor arhieresti de culori diferite în timpul serviciilor religioase	519
Sinaxar peste tot anul	521